

1. MEKTUPLAR

1.1. Komite Müsteşarından Mektup: Cevdet ŞAHİN

Hepinize merhabalar sevgili delegeler. Ben Cevdet ŞAHİN, Müşterek Kriz Komitesi '93 Harbi Komitesinin Müsteşarı olarak sizlere hizmet vereceğim. Hepinize öncelikle bu komiteyi tercih ettiğiniz için bütün içtenliklerimle şükranlarımı sunarım.

Bu komite çalışma rehberi ben ve eş-komite müsteşarım Abdullah Çetin tarafından binbir türlü emek ve araştırmayla yazılmıştır. Sizler için neredeyse sadece 40 sayfada özetlediğimiz koskoca '93 Harbi'ni araştırmak emin olun kolay olmadı. Ama degeceğine şüphemiz yok! Bu komite mekanikleri ve ilerleyişi bakımından üstüne kafa yorulmuş ve deneyimlerle yoğrulmuş üst-düzey bir komitedir. Yapacağınız bütün eylemler hesaplanıp alokasyonunuzun özelliklerine göre şekillenecek ve nihai sonucu doğuracaktır. Bizler için bir yıkım olan '93 Harbi bakalım sizlerin ellerinde ne sonuçlar doğuracak?..

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı pek çok açıdan geniş kapsamlı ve türlü türlü sahalarda yaşanmış bir savaştır. Pek çok mucize niteliğinde savaşın yaşandığı en beklenmedik olayların olduğu bir savaştır. Bu da demek oluyor ki tam da bir kriz komitesi olmaya uygun konudur. Şimdi artık bizlere susmak düşüyor. Çünkü "Efendiler, top sesleri duyuldu!"

Son söz olarak söylemelim ki herhangi bir sorunuz olduğunuzda bize sormaktan asla çekinmeyin. Bizler her şeyden önce sizlere hizmet etmek ve sizleri memnun edip bir şeyler katabilmek için buradayız.

Saygılarımla,

Telefon NO. 05327420920

Cevdet ŞAHİN
Komite Müsteşarı

1.2. Komite Müsteşarından Mektup: Abdullah ÇETİN

Çok değerli DKMUN'25 katılımcıları, hepinize hoşgeldiniz diyorum. JCC: 93 Harbi'ni seçtiğiniz için hepinize teşekkür etmekle beraber katılacağınız en iyi komitelerden biri olacağından şüphe de duymuyorum.

Osmanlı'nın ve Rusya'nın en önemli ve son zamanlarında katıldığı en büyük savaşlarından biri olan 93 Harbi, tarihte Osmanlı'nın aleyhine, Rusya'nın ise fazlasıyla lehine sonlanmıştı. Fakat siz delegeler, bu komitede her türlü gidişata kendi ellerinizle yön verebilirsiniz.

Müsteşarım Cevdet Şahin ile beraber yaptığımız fikir alışverişleri sonrasında bu komitenin çok ideal olacağına karar verdik. Kriz komiteleri dinamikleri gereği hızlı işlediğinden sizin de bu hıza ayak uyduracağınızı biliyoruz. Ordularınızı yenileyebilir, çıkarmalar yapabilir, operasyonlar düzenleyebilir ve savaşın sonunu veya sürecini kendi elinizle şekillendirebilirsiniz. Direktifleriniz tamamen sizin hayal gücünüze ve stratejinize kalmış ve tarih yeniden yazılmayı beklemektedir.

Kafanıza takılan, anlaşılmayan veya eksik olduğunu düşündüğünüz yerler var ise çekinmeden iletişime geçebilirsiniz.

Hepinize mutlu günler dilerim.

Abdullah Çetin

Komite Müsteşarı

1.3. Akademik Asistandan Mektup: Mehmet Ekin

Denizli koleji Model United Nations Konferansına hoşgeldiniz, ben komite Akademik Asistanınız Mehmet Ekin(kısaca Mekin).

Komite sürecinde Cevdet ve Abdullah'la birlikte size güzel bir deneyim yaratmak için çok uğraştık. Komite Akademisi olarak sizden tek beklentim eğlenmeniz ve bu komiteden bir parça kazanıp MUN kariyeriniz boyunca bunu taşımanız. Başarılar :)

Dipnot: Şartlara uymayanlar sadece Balkanları değil, Kıbrısı da satacaktır.

Mehmet Ekin
Akademik Asistan

2. Kriz Prosedürü

2.1. Direktifler ve Türleri

Kriz komiteleri standart GA komitelerinden farklı olarak önerge, yönerge ve çözüm kağıtlarıyla ilerlemez. Kriz adından da anlaşılacağı üzere güncellemelerle gelen krizlere ilişkin anlık çözümler bulma, geleceğe ilişkin planlama yapma, adımlarını iki kere düşünerek atmayı gerektiren bir komite türüdür. Kriz komiteleri Kriz Ekibi Üyelerinin ajandaya uygun kriz ve güncellemeler vermesi, delegelerin bunlara ilişkin direktifler vermesi ve kriz ekibi üyelerinin by direktiflerin güncellemeleriyle birlikte yeni krizler vermesi şeklinde ilerler. Sonunda herhangi bir çözüm kağıdı yazılmaz. Aslında kriz komitelerinde her bir direktif ayrı bir soruna ilişkin çözüm kağıdıdır. Direktifler krizin anahtar yöntemidir, kriz ekibi üyelerinin verdiği her türlü güncellemeye karşı delegeler yazdıkları direktifler ile cevap verir.

2.1.1. Kişisel Direktif

Delegenin kendi alokasyonuna uygun şekilde yazdığı, bireysel direktiflerdir. En çok kullanılan direktif türüdür. Delegeler bu direktiflerle alokasyonlarının kabiliyetleri doğrultusunda, gelen kriz ve güncellemelere karşın direktifler yazarlar. Örneğin delegenin ordusunda bir isyan çıkması bir kriz, delegenin bu isyanı çözmek için kutlamalar yapması direktif yoluyla bir çözümdür.

Öncelikle, direktif yazmanın tek bir formatı vardır. Bu ise: Sol üst köşeye kimin attığı (atamanız) ve nereye göndereceğiniz (kişisel direktiflerde bu kısma “İlgili Makamlar” veya “İ.M.” yazmanız gerekir, hemen bu ikisinin altına ise kabinenizi yazmanız gerekir.

Sağ üst köşeye ise Komite Tarihini ve direktifi gerçek hayatta gönderdiğiniz saati yazmanız gerekir.

En üst ortaya ise direktif başlığı ve direktifin türünü yazmanız gerekir.

Formatı öğrendiðinize göre geriye kalan tek şey direktif içeriði ve nasıl doldurmanız gerektiði. Bir direktifin çini doldurmak için yapmanız gereken şey alacağınız aksiyonu 5N 1K sorularına uygun olarak cevaplamak ve direktife yazmak, bundan sonra ise koyabildiğinizce detaylandırmanız gerekiyor ki direktifinizin olabildiğince kapsamlı olduğunu garantiye alabilesiniz. Gelecek zaman kiplerinin kullanımı direktif yazarken önemli olacaktır, olabildiğince kullanmaya çalışın.

Basit bir Direktif örneði:

Kimden: Erneido Oliva

Kişisel Direktif

Tarih: 15 Nisan 1961

Kime: İ.M.

Domuzlar Körfezi

Saat: 11.31

(CİA Kabinesi)

Ne Yapacağım: CİA desteğiyle elde ettiğim sekiz Douglas B-26B Invader bombardıman uçağı üç grup halinde havalanarak ana saldırı sürecinde diğer Komünist ülkelerden gelebilecek olası yardımları engellemek amacıyla Havana ve Santiago De Cuba havaalanlarına saldıracak. 17 Nisan günü gece yarısı iki CİA çıkarma gemisi Blagar ve Barbara J Küba'nın güney sahilindeki Domuzlar Körfezine yanaşacak. Gemilerde CİA operasyon subaylarının yanı sıra balıkadam ekipleri ve bomba uzmanları bulunacak. Bu gemileri dört ticari yük gemisi (Houston, Río Escondido, Caribe, Atlántico) izleyecek. Gemilerin içinde ülkesinin özgürlüğünü isteyen 1300 Kübalı sürgün asker bulunacak. Körfez çevresinde bulunan toplam 6 geminin içinde 2 haftalık mühimmat, operasyon boyunca çalışacak tüm personel, mürettebat ve askerlere yetecek kadar erzak ve 6 adet M60 Tankı bulunacak. Operasyon sürecinde toplam 1700 CİA subayı görev alacak. Tüm subayların kullandıkları silah ve ekipmanlarda ustalaştığından emin olunacak.

Kübalı askerler amerikan ordusuyla birlikte hareket edecek. 30 adet 100 kişilik bölük olarak hareket edilecek ve hareket sürecinde her bölükteki Kübalı-Amerikalı oranı aynı kalacak. Bölükleri içlerindeki en deneyimli Amerikan askerler yönetecek ve her bölükten üçer kübalı erzakları kendi bölüğüne taşıyacak. 30 bölükten en fazla yirmisi savaşa girecek ve kalan 10 bölük ise olası bir acil durumda göreve geçecek. Acil durum haricinde nöbet esaslı çalışılacak ve askerler yeni bölükler gelene kadar bölgeyi terk etmeyecek. 14 saatte bir nöbet değiştirilecek. Neden: Fidel Castro hükümetinin Kapitalist Amerika aleyhine çalışması ve Amerikanın yanibaşında Komünist bir direnişin tehdit unsuru oluşturması.

Ne Zaman: Bombardıman 15 Nisan gece 03.00 sularında, ana çıkarma ise 17 Nisan gece 02.00 sularında yapılacak.

Kim: Operasyonu ben yöneteceğim. eğer çatışma sırasında bir saldırıya maruz kalır ve ölürsem dostum Pepe San Roman göreve geçecek. 3000 askerim onun emriyle çatışacak.

Nerede: Güneyde bulunan Domuzlar Körfezinde başlayacak. güvenli yollar kullanılarak Havana'ya kadar ulaşılacak.

Nasıl: Askerler hücum etmeden önce silahlarını kontrol edecek. Dua edecekler, nasıl olduğunu hatırlayacak ve Cesur olacaklar, sonra da düşmanı yok ederek milletlerini ve tanrılarını onurlandıracaklar. Komutanlarının emirlerine itaatsizlik etmeyecek ve doktrini onların söylediği gibi uygulayacaklar. Askerlerimiz, yıpranma nedeniyle hem kendi coğrafi durumlarını hem de düşmanın kendi coğrafi durumlarını inceleyerek bunu kendi bölgelerinde kullanacaklar. Askerler onlara hücum etme emrini verdiğimde gerilla düzenini kullanacaklar ve karşılaştıkları her düşman birliğini katledecekler. Daha büyük bir tehditle karşılaşınca kadar gerilla dizilişini kullanacaklar

Düşman kuvveti mümkün olduğunca çok sayıda kritik alanı hızla ele geçirmek için. Daha büyük bir düşman kuvvetiyle karşı karşıya kalırlarsa kendilerinden 1,5 kat daha büyük bir orduyla karşılaşılırsa, hızla savunma formasyonuna dönüşecekler ve kendilerini savunurken geri çekilecekler. Öncelikleri düşmanı öldürmek ve besleme hatlarını kesmek olacak. Dağlık bölgelerde yaylaları kendi lehlerine kullanıp hızla baskı altına alacaklar Şehre ulaştıklarında öncelikleri yeni rejimin üyelerini esir almak olacak. Mümkünse kendilerini eğlendirmek için onlara öldürmeyecek derecelerde işkence edecekler. Askeri üslerden sonra şehir ele geçirildiğinde askerler olası çatışma bölgelerine giderek başka asker toplayacak, gerekirse Kübalı sürgün askerler ayaklanma çıkararak yeni rejimin yerel gücünü yok edecek. Askerlerimiz her türlü tuzağa karşı tetikte olacak. Onların asıl amacı şehri ele geçirmek olduğu için hiç tereddüt etmeden kendilerini feda edecekler.

Alıştıktan sonra direktif yazması düzyazı yazmak kadar basit ve akıcı olacaktır. Her direktifin elbette eksiği olacaktır, bu yüzden dert yanmak yerine bir dahaki direktiflerinizde farkettiğiniz eksikliklere de çözümler ekleyebilirsiniz. Ayrıca bir direktifin daha detaylı ve iyi kılınması için birkaç ipucu ve püf nokta yazdık:

- Yönergede yazılı her eylem, tüm 5N1K sorularına yanıt vermelidir.
- Ne kadar uzun ve ayrıntılı olursa o kadar iyi.
- Savaş doktrinini, saldırı planını veya stratejini çizmek, yönergenin kesinliğini ve etkinliğini önemli ölçüde artırabilir. Yönergenin başarı oranı, eyleminizin ve direktifinizin ne kadar net olduğuna orantılı olarak artacaktır.
- "vb." gibi kısaltmalar kullanmayın; bunun yerine yönergeyi açıkça detaylandırın.
- Müşterek Kriz Komitelerinde, başkalarının fikirlerini veya politikalarını dayatmaya çalışmamalı, aksine diğer kabineyi

yok etmek gibi belirli bir hedefe ulaşmaya çalışmalısınız; bu nedenle, diğer kabine üyelerinden veya başkanınızdan yardım istemekten çekinmeyin, hepiniz bu işin içindesiniz.

- Kabinede hain olmadığından eminseniz, direktifler ayrı yazılmalıdır çünkü bu çok daha hızlı olacaktır. Başka bir kabine üyesinin yetkisine ihtiyacınız varsa, o kişiden "kimden:" bölümüne adını eklemesini isteyin. Bu şekilde, dokuz kişi dokuz farklı görev üzerinde çalışacak ve bu oldukça fazla zaman kazandıracaktır.
- Asker sayısı gibi kesin bilgiler kritik öneme sahiptir; bunları yazmayı unutmayın.
- Gerekirse, yönergelerde stratejik kişiler için sahte isimler kullanılabilir, örneğin: Deniz Komutanı Coxus.

2.1.2. Müşterek Direktif

Birkaç delegenin bir araya gelerek allokasyonlarına uygun şekilde yazdıkları direktif türüdür. Örneğin Birinci Dünya Savaşı'nda Alman Ordusu'nun iki generalinin birlikte bir taaruz icra etmesi müşterek direktif kapsamına girer ve iki delegenin de imzası gerekir.

2.1.3. Komite Direktifi

Komitenin hep birlikte yazdıkları direktif türüdür. Çok önemli krizlere ilişkin çözümlerde yazılan direktif türüdür. Örneğin İkinci Dünya Savaşı'nda Amerika'nın Japonya'ya atom bombası atması çok büyük bir gelişme olduğu için bütün komitenin imzası gerekir ve komite direktifi kapsamına girer.

2.1.4. Çok Gizli Direktif

Delegenin allokasyonuna uygun ve herkesten gizli bir şekilde yazdığı direktif türüdür. Bu delegenin kendi kabinesine ihanet etmesi, kendi kabinesinden veya karşı kabineden birine ihanet etmesi veya kendi komite başkanının bilmesini istemediği bilgi ve aksiyonları barındıran bir direktif olabilir.

2.1.5. Bilgi Direktifi

Delegenin alokasyonuna veya komite gidişatına ilişkin bilgi almak için yazdığı direktif türüdür. Örneğin bir generalin ne kadar ordusunun bulunduğunu öğrenmesi için bilgi direktifi yazması gerekmektedir.

Kimden: Erneido Oliva

Bilgi Direktifi

Tarih: 15 Nisan 1961

Kime: Kriz Ekibi

Silah Sayıları

Saat: 11.17

(CİA Kabinesi)

Kaç Saldırı jetine sahibim? Kaç tane mobil hastane kurabilirim?

2.1.6. Basın Açıklaması

Alokasyonların kendi rollerine uygun şekilde basına açıklama yapmasını sağlayan direktif türüdür. Bu direktif türünde bizzat delege kendi ağzından açıklama yapar ve açıklama harici bir şey yapmaz. Örneğin “ Ey halkım, haklı davamızda bizimle birlikte yürüyenler elbet bir gün başarılı olacaktır. Yaşasın Cumhuriyet!” şeklinde yapılan bir açıklama, Basın Açıklaması kapsamına girecektir.

Basın Açıklaması Örneği:

Kimden: Erneido Oliva

Hitabet

Tarih: 15 Nisan 1961

Kime:İ.M.

Orduma Sesleniş

Saat:

11.28

(CİA Kabinesi)

Her şeyin bir önemi vardı... Ümitlerimizin, hayallerimizin, mutlu olduğumuz her anın. Fakat bizim kanımız toprağa aktığı sürece

bunlar önemli olmayacak! Analar evlatlarına, kahramanlar yurtlarına ulaşmadıkça hiçbirşeyin önemi olmayacak. Fakat bu tüm hayatınızı önemsiz yapmayacak. Bir amaç için doğdunuz ve bugün o amacı yerine getireceksiniz, vatanınızı Komünist köpeklerinden ve onların bencil amaçlarından kurtaracaksınız! Ölenlerimiz olacak, fakat hayatları anlamsız kalmayacak. Çünkü biz onları hatırlıyor olacağız! Unutturmak isteyenler olacak, fakat izin vermeyeceğiz! Ve bu sonu belli yolculuğa çıkarken bizden sonrakilerin başarması için dua edeceğiz! Saldırın Askerlerim, Saldırın Dostlarım, SALDIRIN!!!!

Kişinin yaratıcılığına bağlı olarak, Hitabetler direktifler gibi değişiklik gösterebilir ve neredeyse her amaç için kullanılabilir. Bir Basın Açıklaması veya Bildiriyi direktifle beraber kullanarak direktifin işlevselliğini arttırabilirsiniz. Ya da göndereceğiniz direktiften önce veya sonra kullanarak bir olayın gerçekleşmesini sağlayabilirsiniz.

2.2. Güncelleme

Güncellemeler krizlerle birlikte bir kriz komitesinin işleyişinin yapı taşıdır. Kriz ekibi tarafından belirlenir. Komite gidişatı hakkında yaşanan olaylar, delegelerin yazdığı direktiflere ilişkin sonuçlar, daha önce gelen bir kriz güncellemesinin yeni durumuna ilişkin haberler veya karşılıklı iki direktifin birbirine karşı hangisinin üstün geldiğine dair bilgilerin tamamı güncelleme kapsamındadır. Örneğin ordu içinde çıkan bir isyanda generalin kutlama yapmasıyla isyanın sona ermesi bir güncellemedir.

Müşterek Kriz Komitelerinde savaşıyan iki kabinenin karşılıklı yazdığı direktifler sonucu meydana gelen bir savaşın sonucu da yine güncelleme kapsamındadır. Veya ülke içinde çıkan bir huzursuzluk sonucu içişleri bakanının polisleri bölgeye

gönderdikten sonra ayaklanmanın toplu bir isyana dönüşmesi de yine güncellemedir.

Güncellemeler yalnızca karşı iki taraf olunca değil sıradan durumlardan da meydana gelebilir. Örneğin bir deprem olması da güncellemedir.

2.3. Krizler

Krizler, pek çok sebepten meydana gelebilecek acil durumlardır. Karşı kabinenin bir şehri kuşatması, ülkede deprem olması, ordunun ayaklanması, bir şehirde yangın çıkması, bir karakterin öldürülmeye çalışılması gibi durumlar kriz kapsamındadır. Krizler eğer çözülmezse çok daha büyük sorunlara yol açabilir. Hatta hiç müdahale edilmeyen bir kriz bir kabinenin toptan kaybetmesine veya bir komitenin başarısız olmasına neden olabilir. Bir kriz geldiğinde mutlaka birkaç delegenin o kriz üzerine yoğunlaşması gerekir

2.4. Komite Prosedürü

2.4.1. Komite Sayımı

Yoklama sırasında karakterinizin adı söylendiğinde basitçe “Burada” diyerek kendinizi belirtebilirsiniz.

2.4.2. Tour-de-Table

Açılış konuşmasına benzer bir giriş niteliğindedir. Komite Sayımından hemen sonra veya oturum sonunda kabine başkanının kararına göre alınır. Delegelerden kendilerini kısaca tanıtmaları ve hedeflerini dile getirmeleri için alınabilir ve delegeler tarafından kabine başkanına bu isteklerini iletmeleri beklenir.

2.4.3. Yarı-Düzenli Oturum

Kapalı Oturumun aksine katılımcılar diğer kabine üyelerinin sözlerini bölmedikçe ve fikirlerine saygıyla yaklaştıkları sürece konuşmak için izin istemez.

2.4.4. Düzensiz Oturum

Açık Oturum'da delegeler istedikleri kağıdı yazabilir ve istedikleri şekilde konuşabilirler. Komite sürecinde harcanan zamanın çoğu yarı açık oturumlar yerine açık oturumlarda harcanmalıdır.

Genel Kurul komitelerinin aksine Müşterek Kriz Komitelerinde daha akıcı ve hızlı bir deneyim gerçekleşmesi ve heyecanın baltalanmaması için açık oturumlar kullanılır.

Genel Kurul Komitelerinin aksine Genel Konuşmacı Listesi, Karar Dökümanı ve Açılış Konuşması Bulundurmaz.

3. 1877-1878 OSMANLI-RUS HARBİ

Rumi takvime göre 1293 yılında gerçekleşen bir savaş olması nedeniyle “93 Harbi” olarak adlandırılan Osmanlı-Rus savaşı, Nisan 1877’de başlayarak 1878 yılı Ocak ayında tamamlanan savaşlar dönemini ifade eder. Bu dönem öncesi ve sonrası itibariyle Osmanlı İmparatorluğu’nun temelinden sarsıldığı ve parçalanmaya yüz tuttuğu bir süreçtir. Söz konusu felaketin gelişi, “**Şark Meselesi**” olarak adlandırılan projenin 19. yüzyılın ikinci yarısında öne çıkmasıyla belirginleşmiştir.

Şark Meselesi, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin zayıflaması sonucunda Avrupalı devletler tarafından topraklarının paylaşılması anlamına gelmektedir. Ancak bu paylaşım planını tek başına bir devletin kendi çıkarlarına göre uygulaması mümkün değildir. Dolayısıyla Osmanlı’nın paylaşımı aynı zamanda Avrupalı güçler arasında bir denge siyasetini doğurmuştur.

Bu süreçte Rusya kilit rol üstlenmiştir. Rusya 19. yüzyıl boyunca geleneksel **sıcak denizlere inme politikası** doğrultusunda hareket etmiştir. İlk hedef olarak da Osmanlı toprakları

üzerinden Akdeniz'e ve Basra Körfezi'ne inmeyi amaçlamıştır. Rusya'nın dış politikasının temelini oluşturan bu strateji karşısında Avrupalı devletler de Rusya'nın Akdeniz'e inmesini engellemek üzere bir denge politikası izlemişlerdir. Rusya'nın Balkan topraklarını ele geçirmek adına en önemli enstrümanı, tüm Slavları Rus hâkimiyeti altında birleştirerek büyük bir devlet kurma ideali olarak tanımlanabilecek, **Panslavizm** ideolojisi olmuştur.

Rusya, panslavist politikalar doğrultusunda Balkan uluslarını Osmanlı idaresine karşı kışkırtmıştır. 19. yüzyıl boyunca defalarca Osmanlı Devleti ile uzun süreli savaflara girmiştir. Söz konusu bu dönemde 1806-1812, 1828-1829, 1853- 1856 yılları arasında Yunanistan'ın bağımsızlığını elde ettiği ve Sırp'ların özerklik kazandığı Osmanlı Rus savafları yaşanmıştır. Kırım Savaşı sonucunda imzalanan Paris Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü Avrupa garantisi altına alınırken Rusya'nın saldırgan ve yayılcı politikasına geçici bir süre için sınırlamalar getirilmiştir.

Rusya panslavist politikalarını 1870'ler itibariyle daha da hızlandırarak Balkanlar'da siyasi ve askeri krizlere neden olmuştur. 1877-1878 Savaşı öncesinde Avrupa kamuoyunu kendi yanına

çekerek Osmanlı Devleti'ni siyasi arenada yalnızlaştırmayı başarmıştır. Osmanlı Devleti bu politik atmosfer içerisinde girdiği savaşta her iki cephe de ağır yenilgiler almıştır. Savaş sonunda imzalanan Edirne, Ayastefanos ve Berlin antlaşmaları Osmanlı'nın batı ve doğu sınırında önemli kayıplara neden olmuştur.

Savaşı nihayete erdiren **1878 Berlin Antlaşması** Osmanlı Devleti'ni siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan sarsıntıya uğratmıştır. Kurulan yeni düzen yalnızca Osmanlı Devleti'ni değil birçok devleti etkilemiştir. Özellikle Balkanlar'da istenen istikrar sağlanamamıştır. Bu istikrarsızlık ve kaos ortamı Balkan Savaşları ve sonrasında yaşanan Birinci Dünya Savaşı'nın zeminini oluşturmuştur.

3.1. 1877-1878 OSMANLI-RUS SAVAŞI ÖNCESİ SİYASİ GELİŞMELER

Tanzimat ve Islahat fermanları ile imparatorluk bünyesindeki farklı unsurların Osmanlı vatandaşlığı çerçevesi içerisinde birleştirilmesi politikası iç ve dış dinamiklerin olumsuzluğu nedeniyle istenen başarıya ulaşamamıştır. Avusturya ve Rusya'nın kışkırtmaları, yerel idarecilerin olumsuz uygulamaları, vergi baskısı, milliyetçilik fikri motivasyonu ile olgunlaşan ulus-devlet ideali, dini ayrılıklar gibi sebeplerle Balkan ulusları ile Osmanlı idaresi arasında gerilim giderek artmıştır. Bu gerilim neticesinde Balkanlar'da bir dizi isyan hareketi baş göstermiştir.

3.1.1. Balkan Bunalımı

1875'te görünüşte vergi baskısı ve bölgedeki mültezimlerin olumsuz uygulamaları nedeniyle Hersek'te büyük bir isyan çıkmıştır. İsyanın temel yönlendiricileri olarak Rusya'nın panslavist politikaları, Avusturya'nın BosnaHersek'i ilhak projesi, Sırbistan ve Karadağ'ın yeni kazanımlar isteği ön plana

çıkılmaktadır. Osmanlı Devleti isyanı bastırmak için öncelikle bölgeye üst düzey bürokratlardan oluşan nasihat heyetleri göndermiştir. Silah bırakılması karşılığında asilerin tekliflerinin dinleneceği beyan edilmiştir. Ancak isyancılar şartlarının kabul edilmesi halinde silahlarını teslim edeceklerini belirterek devleti oyalamış ve isyanın daha da yaygınlaşmasını sağlamışlardır. Askeri anlamda alınan tüm tedbirlere rağmen isyanın önü alınamamıştır. Türklerin bölgede Hristiyan ahaliyi katlettikleri propagandası Avrupa kamuoyunu etkisi altına almış ve işler daha da karmaşık hale gelmiştir. Osmanlı idaresi genel af çıkarttıysa da kötü gidişin önüne geçilememiştir.

Sultan Abdülaziz Avrupa kamuoyundaki kötü imajı giderebilmek ve isyanı sonlandırmak adına 20 Eylül, 2 Ekim ve 12 Aralık 1875 tarihlerinde üç ayrı ferman çıkartarak bölgede arzu edilen adli, idari ve mali reformların yapılacağını gösterdiyse de isyanın ateşini düşürememiştir.

Bölgede sıkışan isyancıların yabancı elçiliklere sığınması büyük devletlerin olaya müdahale etmesine sorunun uluslar arası bir nitelik kazanmasına kapı aralamıştır. Nitekim Osmanlı idaresine

Avusturya, Almanya ve Rusya tarafından çıkarlarını garanti altına almak için 31 Ocak 1875 tarihinde **Andrassy Notası** sunulmuştur. Bu nota çerçevesinde Osmanlı Devleti'nin 12 Şubat 1875'te kabul ettiği protokole göre;

- İltizam usulüyle aşar vergisi toplanmasından vazgeçilmesi,
- Bölgede yaşayan halklara tam bir din özgürlüğü verilmesi,
- Toprak mülkiyetine yönelik ıslahatlar yapılması,
- Toplanan vergilerin bölgenin ihtiyaçları için sarf edilmesi,
- Reformların eşit sayıda Müslüman ve Hristiyan üyelerden oluşan bir heyet tarafından denetlenmesi, talep edilmiştir.

İsyancılar bu düzenlemelere rağmen başkaldırı hareketine devam edince yeniden askeri seçenek devreye sokulmuştur.

3.1.2. Sırbistan ve Karadağ ile Savaş

Rusya'nın Balkanlardaki panislavist politikalarının gönüllü savunucusu konumundaki Sırbistan, Hersek'te yaşanan isyanın ticari faaliyetlerine zarar verdiğini bu sebeple de bölgedeki güvenliğini sağlama işinin

kendilerine verilmesini istemiştir. Osmanlı idaresinden olumlu ya da olumsuz bir cevabın gelmesini beklemeden de 1 Temmuz 1876'da savaş ilan etmiştir. Çok geçmeden Karadağlılar da Osmanlı'ya karşı Sırların yanında savaşa girmişlerdir. Rusya'nın asker göndererek destek verdiği bu savaş Osmanlı ordularının kesin zaferiyle sonuçlanmıştır.

Bu sırada Rusya ve Avusturya arasında 8 Temmuz 1876 tarihinde imzalanan Reichstad Antlaşması'yla Balkanlarda ilk paylaşım

dengesi kurulmuştur. Bu antlaşma paralelinde ilgili devletler savaş alanında yaşanan bu hezimete rağmen Sırbistan ve Karadağ'ı destekleyerek Osmanlı'dan savaş öncesi statükoya dönülmesini istemişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin dış politikada yaşadığı sıkışmışlığın yanında içeride de siyasi bir karmaşa hüküm sürmekteydi. Bu belirsizlik hali 31 Ağustos 1876'da II. Abdülhamit'in tahta çıkışı ile bir nebze olsun giderilmiştir. Ekim 1876'da Osmanlı Devleti Sırları yenilgiye uğratmış ancak Rusya Sırların kayıplarını önlemek için hemen devreye girerek Osmanlı Devleti'ne bir ültimatom vermiştir. Sırp ve Karadağ isyanı sürerken 1876 Nisan ayında Bulgarların da isyan çıkarması işleri Osmanlı adına daha da zorlaştırmıştır. Osmanlı kuvvetlerinin Bulgar isyanını bastırması sırasında ölen Hristiyanlar Avrupa kamuoyunun tamamıyla Osmanlı aleyhine dönmesine neden olmuştur. Avrupa'da kontrolsüz bir savaş çıkarları için tehdit olarak gören büyük devletler sorunun çözümü için birlikte hareket etmişlerdir. Özellikle İngiltere Rus politikalarına set çekebilmek ve Balkan bunalımını lehine çözümleyebilmek adına Osmanlı idaresini İstanbul'da bir konferans düzenlenmesine ikna etmiştir.

3.1.3. İstanbul (Tersane) Konferansı (23 Aralık 1876 – 20 Ocak 1877)

Osmanlı ordularının Sırpı 1876 Ekim ayında Morova'da yenilgiye uğratmasıyla Rusya devreye girmiş ve Osmanlı hükümetine verilen ultiatomla ateşkes tesis edilmiştir. Balkan bunalımının bu aşamasında Rusya'nın önderliğinde Avrupalı güçlerin baskısına dayanamayan Osmanlı Devleti İstanbul'da bir konferans düzenlenmesine razı olmuştur.

Yapılan Tersane Konferansı neticesinde;

- Sırbistan ve Karadağ lehine sınırların genişletilmesi,
- Doğu ve Batı Bulgaristan vilayetleri kurulması ve başına Hristiyan valiler atanması,
- Askerlik hizmetini yalnızca Müslüman halkın yapması ve sayılarının ve görev alanlarının sınırlandırılması,
- Bosna Hersek'in yönetiminin bir valiye verilmesi,
- Bosna Hersek'te yapılacak ıslahatların denetimi için özel bir komisyonun kurulması,

- Bulgar coğrafyasında kurulacak komisyonu korumak amacıyla 5 bin Belçikalı askerin bölgeye getirilmesi, kararları alınmıştır.

Osmanlı Devleti savaş alanında kazandığı başarıya rağmen diplomatik sahada yalnızlık yaşamıştır. Balkan Bunalımı Osmanlı idaresi ve uluslararası hukuk hiçe sayılarak çözümlenmek yoluna gidilmiştir. Osmanlı Devleti askeri, idari ve siyasi sınırlamalar öne süren ve bağımsız bir devletin kesinlikle kabul edemeyeceği bu şartları reddetmiştir. Konferansın toplandığı esnada Osmanlı idaresi tarafından, toprakları üzerinde yaşanan problemleri kendi iradesiyle çözebileceğini göstermek adına, 23 Aralık 1876'da ilk Osmanlı anayasası sayılan Kanun-ı Esasi ilan edilmiştir.

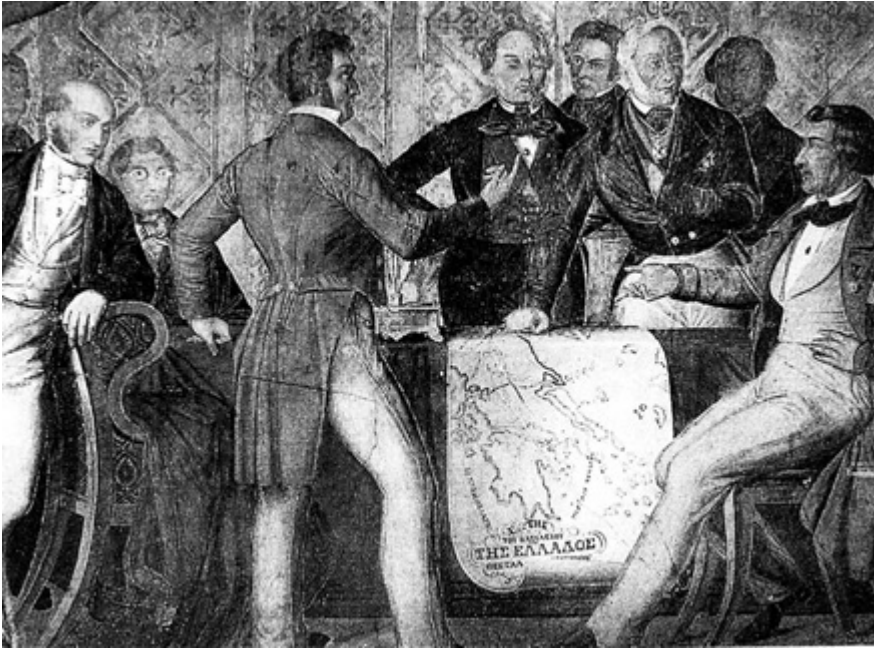
Gayrimüslim unsurların da Osmanlı vatandaşı olarak kanun güvencesi altına alındığı bu düzenlemeler Fransa, İngiltere, Rusya, Almanya, Avusturya ve İtalyan delegeler üzerinde hiçbir olumlu etkiye sebep olmamıştır. Nitekim daha konferans çalışmaları sona ermemişken Rusya ve Avusturya arasında Balkan topraklarına ilişkin yeni bir paylaşım için görüşmelere başlanmış ve taraflar arasında 15 Ocak 1877 tarihinde Peşte Antlaşması imzalanmıştır. Avusturya, Rusların Balkanlar'da bir Slav devleti kurmaması şartıyla Osmanlı üzerindeki emellerini gerçekleştirmesi için bir saldırmazlık garantisi vermiştir. Elbette bu tarafsızlık hali karşılığında Bosna-Hersek'in ilhakını Rusya'ya kabul ettirmeyi başarmıştır.

Osmanlı Devleti dış müdahalelerin yaşandığı ortam içerisinde diplomatik çabalarını yoğunlaştırmıştır. Balkanlar'da barışı sağlamak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu doğrultuda önce Sırbistan ile barış görüşmeleri yapılmıştır. Taraflar arasında yapılan görüşmeler neticesinde 28 Şubat 1877'de bir protokol imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Sırlar yeni kale ve istihkâmlar yapmayacak ve çete faaliyetlerinde bulunmayacaktı. Buna karşılık Osmanlı idaresi genel af ilan edecek, dini serbestlik

sağlayacak ve Sırp prensliğinin savaş öncesi özerk konumu devam edecekti.

Karadağ, Rusya ve Avusturya'nın Balkanlardaki siyasi kışkırtmaları, Hersek İsyanı ve Panslavizm politikaları nedeniyle Sırplarla birlikte isyan etmiştir. Osmanlı Devleti isyan sürecinde Sırpı kısa sürede yenilgiye uğratarak barışı kabul ettirmiştir. Ancak Karadağ güçleri ile girilen mücadelede aynı başarı sağlanamamıştır. Karadağ'ın bağımsızlık ve aşırı toprak talepleri barış önünde en büyük engel oluşturmıştır. Osmanlı Devleti Hersek bölgesinde Ortodoks Hristiyanların yaşadığı nahiyele Karadağ'a vererek barışı tesis etmeye çalışmıştır. Ancak Karadağ bu defada halkının tamamı Müslümanlardan oluşan Nikşik kasabasını talep etmiştir. Karadağ ile yapılan barış görüşmeleri bahsedilen istekler karşılanamadığı için sonlandırılmıştır.

3.1.4. Londra Protokolü (31 Mart 1877)

İstanbul Konferansı kararlarının Osmanlı idaresi tarafından reddedilmesi diplomatik krizi derinleştirmiştir. Rus temsilcisi **İgnatiev** Osmanlı hükümetinin kararları uygulaması için altı büyük devletin temsilcileri ile 31 Mart 1877'de Londra'da yeni bir protokol imzalanmasını sağlamıştır. Protokol temelde iki ana

unsuru sağlamaya yöneliktir. Bunlardan ilki Hristiyanların yaşadığı bölgede ıslahatlar yapılması, ikincisi ise Avrupa'da kontrolsüz bir savaşın önüne geçmektir. Londra protokolü özelde İstanbul Konferansı kararlarının bir tekrarı niteliğini taşımaktadır.

Nitekim bu protokolde de Osmanlı hükümetinden Bosna-Hersek ve Bulgaristan'da söz verilen ıslahatların yapılması, Sırbistan ve Karadağ lehine sınır düzenlemeleri yapılması, bölgedeki Osmanlı ordusunun terhis edilmesi ve tüm bu düzenlemelerin yabancı elçilikler eliyle denetlenmesi talep edilmiştir.

Osmanlı hükümeti; tek taraflı kısıtlamalar içermesi, Rusya'nın bölgede herhangi bir askeri yaptırıma uğramamış olması, Balkan uluslarının yeni isyanlarına zemin hazırlanması ve elçilikler eliyle devletin iç işlerine müdahalede bulunulmasına yol açacak Londra Protokolü şartlarını bağımsız devlet yapısına aykırı bularak reddetmiştir.

3.2. 1877-1878 OSMANLI-RUS HARBİ

Rusya Balkanlar'da yaşanan krizi panislavist politikaları çerçevesinde zaman zaman kışkırtarak askeri sahada kontrollü bir şekilde sürdürmüştür. Hersek isyanı kısa sürede yayılarak Sırp, Karadağ, Bulgar isyanlarına neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin isyanların bastırılmasında kısmi başarısı Rusya'nın meseleyi uluslararası platforma taşımasına sebep olmuştur. Diplomatik alandaki bu gelişmeler Avrupalı büyük devletlerin İstanbul Konferansı ve Londra Protokolü ile Osmanlı üzerinde baskı kurmasına yol açmıştır. Neticede Osmanlı Hükümeti kendisine dayatılan şartları kabul etmeyince de siyaseten yalnızlaştırılmıştır.

Rusya'nın Osmanlı üzerindeki saldırgan siyaseti meyvesini vermiştir. Uzunca bir süredir askeri anlamda savaşa hazırlanan Rusya son bir girişimle 16 Nisan 1877 tarihinde Romanya ile bir

antlaşma imzalayarak savaş boyunca askeri sevkiyatlarını yapmak için Romen topraklarını ve demiryollarını kullanma hakkını elde etmiştir. Rusya, savaş için tüm siyasi ve askeri şartları olgunlaşınca 24 Nisan 1877’de Osmanlı Devleti’ne savaş ilan etmiştir.

3.2.1. Balkan (Tuna) Cephesinde Savaşlar

Nisan ayında başlayan Osmanlı Rus savaşı -daha önce birçok Osmanlı-Rus mücadelesinde olduğu gibi- batıda Tuna ve doğuda Kafkas hattında açılan iki ana cephede yaşanmıştır. Batı cephesinde Rus ilerleyişini durdurmak adına iki savunma hattı oluşturulmuştur. Bunlardan birincisi Tuna nehrinin sol hattında yani Osmanlı toprakları içerisinde diğeri ise Balkan dağları hattında kuruldu. Tuna cephesinde Osmanlı ordu mevcudu 180 bin dolaylarında idi. Ordu kuvvetleri savaş planına göre ana karargah Şumnu olmak üzere Silistre, Totrakan, Rusçuk, Zıştovi ve Vidin şehirlerinde konuşlanmıştır. Akdeniz’den gelebilecek bir donanma saldırısına karşı Çanakkale Boğazında önlemler alınmıştır. Buna karşılık Grandük Nikola komutasındaki 160 bin

kişilik Rus ordusu daha önce antlaşma sağladığı Romanya sınırında toplanmıştır.

Rus ordusu savaşın başında Dobruca ve Bükreş hattında iki kol halinde ilerleyerek Tuna nehrini geçmiş ve 27 Haziran 1877'de Zıştovi şehrini, 1 Temmuz 1877'de ise Tırnova'yı almıştır. Rusların bu kazanımları Niğbolu şehrini zor durumda bırakmış burada bulunan Osmanlı kuvvetleri saldırılar karşısında tutunamayarak şehri teslim etmek zorunda kalmışlardır. Balkan Dağları hattında ise stratejik öneme sahip Şıpka Geçidi şiddetli çarpışmalar neticesinde elde tutulamamış ve Osmanlı ordusu buradan da çekilmek zorunda kalmıştır. (19 Temmuz 1877) Üst üste yaşanan bu başarısızlıklar üzerine Osmanlı komuta kademesinde değişikliğe gidilerek Serdar-ı Ekrem Abdülkerim Nadir Paşa ve Serasker Redif Paşa görevden alınmış ve Tuna Ordusu Komutanlığı'na Mehmet Ali Paşa getirilmiştir. Ayrıca savaşın İstanbul'da oluşturulacak askeri bir komisyonca yönetilmesi kararlaştırılmıştır.

Yeni tedbirler kısa vadede olumlu sonuçlar doğurmuştur. Mehmet Ali Paşa Rusçuk'ta Grandük Nikola komutasındaki orduyu yenilgiye uğrattırırken Süleyman Paşa komutasındaki kuvvetler de General Gurko'yu mağlup etmiştir. Böylece Balkan Dağları'nın güneyinde kaybedilen bölgeler geri alınmıştır. Bu moral üstünlükle Süleyman Paşa Şıpka Geçidi'ni almak için saldırdıysa da yenilerek geri çekilmiştir. Diğer tarafta Osman Paşa kolordusu ile Plevne'ye ulaşmıştır. Plevne hem Rus ordusunun sağ hattını tehdit eden hem de Balkanlar ve Bulgaristan geçitlerinin ulaşım hatları üzerinde stratejik öneme sahip bir yerleşmedir. Osman Paşa bu bölgeyi kurduğu istihkâm ve tabyalar ile sağlamlaştırmıştır. Ruslar Plevne'ye ilk kez 20 Temmuz 1877'de saldırmıştır. I. Plevne savaşı olarak isimlendirilen bu mücadelede Osmanlı kuvvetleri Rus saldırılarını püskürterek zafer kazanmıştır.

30 Temmuz 1877 tarihinde General Krüdner komutasındaki 25 bin kişilik Rus ordusu Plevne'ye ikinci bir saldırı harekâtı düzenlemiştir. Bu saldırıda da ağır bir yenilgi alarak bozgun halinde geri çekilmişlerdir. Osman Paşa ileri bir harekâtla kaçan Rus kuvvetlerini takip etmek istemiş fakat bunu gerçekleştirecek süvari birliği olmadığı gibi komuta kademesinden de yeterli destek bulamamıştır. Osmanlı ordusunda cephedeki komutanların kendi aralarındaki irtibatsızlık ve komuta merkezi ile olan iletişimin kopukluğu savaş süresince artarak devam etmiştir.

Gün geçtikçe Rusların sabırsızlıkları artmış ve Plevne'yi almak için daha fazla asker daha fazla cephane ve müttefik bulma çabasına girmişlerdir. Bu doğrultuda Rus Çarı kendi özel birliklerini dahi orduya destek olarak göndermiş, Romanya'da Çar'ın isteği ile 60 bin kişilik mevcuduyla Rus ordusuna katılmıştır. Osman Paşa ise cephe hattındaki diğer birliklerden ve İstanbul'dan sağladığı destekle savunma hatlarını kuvvetlendirmiştir.

Yeni tabya ve istihkâmlar inşa ederek, yiyecek ve cephane temin etmiştir. İki tarafta hazırlıklarını tamamladığında savaş yeniden alevlenmiştir. Bu defa Rus ordusuna Çar, Romanya Prensi Şarl ve Grandük Nikola bizatihi nezaret etmişlerdir. Ancak siyasi ve askeri ittifaklar, sayı ve silah üstünlüğü gibi avantajlar Rus ordusunun galip gelmesine yine yetmemiş ve Osman Paşa'nın ordusu üçüncü kez tartışmasız bir biçimde Rusları yenilgiye uğratmıştır (12 Eylül 1877). Bu zafer sonunda Osman Paşa'ya Gazi unvanı verilmiştir. Tüm bu başarılarla rağmen Gazi Osman Paşa Rusların daha büyük kuvvetlerle yeniden saldıracağını bildiğinden "Meclis-i Askeri" den Orhaniye'ye çekilmeyi talep etmiş ancak Plevne'den ayrılmasına izin verilmemiştir.

Rus komuta heyeti son saldırıdan da eli boş dönünce taktik bir değişikliğe giderek Plevne'yi tamamıyla kuşatma kararı almıştır. General Totloben ve General Gurko'nun komutası altında Rus

kuvvetleri Plevne'yi kısa sürede kuşatmıştır. Gazi Osman Paşa bundan önceki üç savaşta da yardım olarak etkin savunma stratejileri uygulamıştır. Fakat bu defa İstanbul'dan yardım alamadığı gibi Süleyman Paşa ve Mehmet Ali Paşa kuvvetleri de ileri harekâtlarında başarısız olmuş ve Plevne üzerindeki baskıyı kıramamışlardır. Kuşatma altındaki Plevne'de gün geçtikçe yiyecek, cephane ve sağlık malzemesi azalmıştır. Aynı zamanda şehit olan askerlerin yeri de doldurulamamıştır. Netice de Osmanlı ordusunun hem Ruslarla hem de yokluk ve soğukla mücadele edecek gücü kalmamıştır. Gazi Osman Paşa'nın bir yarma harekâtı ile kuşatmayı kırma planı da başarısız olunca 10 Aralık 1877'de Gazi Osman Paşa ve yaklaşık 35 bini bulan ordusu teslim olmuştur.

Plevne'nin Rusların eline geçmesi kaçınılmaz sonu hızlandırmıştır. Rus ordusu Şakir Paşa komutasındaki kuvvetleri yenip 4 Ocak 1878'de Sofya'yı ele geçirmiştir. Takip eden günlerde Veysel Paşa ve Süleyman Paşa'nın savunmalarını dağıtan Rus ordusu önce Filibe'ye daha sonra da 20 Ocak 1878'de Edirne'ye girmiştir.

3.2.2. Doğu (Kafkas) Cephesi

TURKISH WOUNDED TAKEN OUT OF ACTION AT THE BATTLE OF KIZIL-TEPE.

Doğu cephesinde genel savaş planı Ahmet Muhtar Paşa ve Serasker Redif Paşa tarafından hazırlanmıştır. Buna göre cephe hattı boyunca savunma yapılacak ve donanma desteği sağlanarak Karadeniz denetim altına alınacaktır. Savaş 24 Nisan 1877'de Rus saldırıları ile başlamıştır. Ruslar öncelikle Ardahan ve Bayezit'i ele geçirmiştir. Kars'ı kuşatma hazırlıkları içerisindeyken Osmanlı ordusunun karşı saldırısı başlamış ve Rusları Deli Baba ve Zivin'de mağlup ederek Gümrü'ye kadar geri çekilmeye mecbur etmiştir.

Osmanlı ordusu 25 Ağustos 1877'de ileri bir hareketle yeni bir saldırı düzenlemiş ve Gedikler Zaferi'ni kazanmıştır. Bu başarılar sonucunda Ahmet Muhtar Paşa'ya Gazi unvanı verilmiştir. Doğudaki Rus harekâtı sürekli aldığı desteklerle hem levazımat eksikliğini gidermiş hem de ordu mevcudu 70 bine ulaşmıştır. Taraflar arasında yapılan Yahniler Savaşı'nda tüm donanım ve

asker eksiğine rağmen Osmanlı ordusu bir kez daha galip gelmiştir.

9 Ekim 1877'de Osmanlı ordusu Alacadağ bölgesine çekilmiştir. 15 Ekim'de Ahmet Muhtar Paşa bu bölgede Ruslar tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Osmanlı kuvvetleri Alacadağ mağlubiyetinden sonra Kars'ta yeni bir savunma hattı kurmuştur. Ahmet Muhtar Paşa buranın komutasını Hami Paşa'ya bıraktıktan sonra Erzurum savunması için Köprüköy'e gelmiştir. Burada Ruslarla yapılan mücadeleyi kaybederek Aziziye Tabyaları'na kadar geri çekilmiştir.

8 Kasım 1877'de Ruslar Erzurum'u ele geçirmek için saldırı düzenlemiştir. Ahmet Muhtar Paşa komutasındaki birlikler Nene Hatun'un da ön saflarda yer aldığı Erzurum halkı ile birleşerek Aziziye Tabyaları'nda Rusları geri püskürtmeyi başarmıştır. Aziziye Tabyaları önünde yenilen Ruslar bozgun halinde Deveboynu bölgesine kadar geri çekilmiştir. Böylece Ruslar kış şartlarının da ağırlaşmasıyla Doğu Anadolu'da ileri harekâtını sonlandırmıştır. Fakat şehrin etrafındaki kuşatmayı kaldırmamıştır. Edirne Ateşkes antlaşması ile Erzurum'da Ruslara bırakılan şehirler içinde yer almıştır.

3.2.3. Deniz Cephesi

Osmanlı donaması 93 Harbi boyunca Akdeniz, Karadeniz ve Tuna Nehri'nde askeri faaliyetler yürütmüştür. Karadeniz 1856 Paris Antlaşması ile Rus donanmasına kapatılmıştı. Rusya bu izolasyonu 1871'de yapılan antlaşma ile kırmayı başarmıştır. Ancak kısa sürede güçlü bir donanma kuramamıştır. Buna karşın Osmanlı donanması Sultan Abdülaziz devrinde alınan gemilerle -43 adet nakliye gemisi, 15 karakol gemisi, 6 fırkateyn, 8 korvet ve monitör, 7 nehir gambot- İngiltere ve Fransa'dan sonra dünyanın üçüncü büyük donanması olarak görülmektedir. Nitekim Osmanlı donanması savaş boyunca bu gücü ile Rus sahillerini abluka altında tutmuş ve Kafkas cephesinin ikmal ve iaşesine katkı sunmuştur.

Ruslar donamasındaki zayıflığı kapatabilmek için torpidobotlar, kruvazörler ve askeri amaçlı vapurları savunmada kullanmışlardır. Bunun yanı sıra Osmanlı donanmasının muhtemel hareket hatları, kıyılar ve limanlar mayınlanmıştır. Bu önlemler Osmanlı donanmasının Karadeniz ablukasını büyük ölçüde sınırlandırmıştır. Ayrıca Rus donanması kullandığı

torpidobotlarla deniz savaşlarında yeni taktik saldırılar uygulamaya sokarak Osmanlı gemilerine zarar vermişlerdir.

Örneğin Rus donanmasına ait Çesme ve Sinop torpidobotları, Batum Limanı'nda demirli bulunan İntibah isimli Osmanlı gambotuna düzenledikleri bir saldırı ile 2000 tonluk gemiyi 23 kişilik mürettebatıyla birlikte batırmışlardır. Ruslar Batum, Sünne ve Sulina limanlarındaki Osmanlı zırhlılarına defalarca bu tarz saldırılar düzenleyerek hareketli bir savunma stratejisi uygulamıştır.

Osmanlı deniz kuvvetleri Tuna Nehri'nin stratejik önemine binaen bölgeyi 13 adet monitör ve gambottan oluşan bir kuvvetle savunmayı planlamıştır. Buradaki genel savunma düzeni ile sahil şeridinin korunması, asker sevkiyatının güvenli bir şekilde gerçekleşmesi, gemi trafiğinin düzenlenmesi, yabancı gemilerin uzaklaştırılması ve Rus kuvvetlerinin nehri geçişinin engellenmesi amaçlanmıştır. Buna karşılık Rusya Karadeniz'deki stratejisinin bir benzerini Tuna nehri üzerinde de savunma planı olarak uygulamıştır. Mayınlama ve torpido saldırıları bu savunmanın temelini oluşturmuştur. Ruslar Baltık Denizi'nden demiryolu ile getirdikleri **Tsarevna, Xenia, Tsarevitch** ve **Djigit** torpidolarıyla düzenledikleri bir saldırıda Maçın önlerinde demirli **Fethü'l İslam** ve **Seyfi** adlı iki zırhlı gemiye zarar vermişlerdir. Bu ve benzeri asimetrik saldırılar Osmanlı Donanması'nın Tuna üzerindeki hareketlerini büyük ölçüde kısıtlamıştır. Rus deniz gücü kara ordusunun Balkanlar'da ilerleyişine önemli destek sağlamıştır.

Osmanlı Donanması'nın Akdeniz filosu daha çok asker ve techizat nakliyesinde görev almıştır. Rus donanmasının Akdeniz'de herhangi bir harekâta girişmemesi Osmanlı filosunun bölgede önleyici görevler üstlenmesine neden olmuştur. Örneğin Karadağ kıyılarının ablukası, İzmir ve Suda limanlarının korunması ve Mısır'dan gelen destek kuvvetlerinin

İskenderiye'den nakledilmesi Akdeniz filosu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak Osmanlı donanması savaş süresince Karadeniz ablukasını sürdürmeyi başarmış Akdeniz'de sınırlı görevler ifa etmiştir. Tuna nehri üzerinde arzu edilen etki sağlanamamıştır. Karadaki cephelerin bir bir çökmesi nedeniyle donanmanın savaşa etkisi de aynı ölçüde zayıflamıştır.

3.3. SAVAŞI SONLANDIRAN ANTLAŞMA VE SİYASİ GELİŞMELER

3.3.1. Edirne Ateşkes Antlaşması (31 Ocak 1878)

Tuna cephesindeki Rus harekâtı Plevne'nin kaybedilmesi ile önlenemez bir ilerleyişe dönüşmüştür. Romanya, Sırbistan, Karadağ ve Bulgarların bu ilerleyişe verdikleri destek Rus ordusunda Edirne ve İstanbul'u da ele geçirebilecek bir gücün doğmasına yol açmıştır. Sırlar Niş şehrini ele geçirmiş Vranya'da Osmanlı ordusunu yenilgiye uğratarak Sofya'da Rus ordusuyla

birleşmişlerdir. Karadağlılar ise Adriyatik yönünde ilerleyerek Nikiçiç ve Antivari şehirlerini zapt etmişlerdir. Osmanlı hükümeti gün geçtikçe kötüleşen şartlara daha fazla dayanamayarak barışı sağlayacak politikalara yönelmiştir. Bu doğrultuda öncelikle Paris Antlaşmasını imzalayan büyük devletlere başvurulmuş ancak hiçbir politik cevap alınamamıştır. Daha sonra İngiltere'den arabuluculuk yapması talep edilmiştir. İngiltere teklifi geri çevirmemekle birlikte bu konunun Rus komutanlarla görüşülmesi gerektiğini söyleyerek Osmanlı hükümetini Rusların insafına terk etmiştir. Sultan II. Abdülhamid artık çıkış yolu kalmadığını görmüş ve kendisi bizzat Rus Çar'ına telgraf çekerek barış teklifinde bulunmuştur. Rus çarı ise görüşmelerin Başkomutan Grandük Nikola ile yapılması cevabını vermiştir.

93 Harbi süresince askeri anlamda pek çok yenilgi yaşayan Osmanlı Devleti diplomasi alanında da her fırsatta hırpalanarak kabulü mümkün olmayan şartlara mecbur bırakılmıştır. Grandük Nikola Osmanlı heyeti ile ilk görüşmesini Kızanlık'ta gerçekleştirmiştir. Ve Rusya'nın barış hükümleri kayıtsız şartsız kabul edildiği takdirde ateşkes antlaşmasının imza edileceğini bildirmiştir. Bu şartlar Tersane Konferansı ve Londra Protokolü'nde sunulan şartlardan çok daha ağır yaptırımlar içermektedir. Fakat Osmanlı hükümeti ateşkesi sağlayabilmek amacıyla Rusya'nın bu şantajına boyun eğmek zorunda kalmıştır. Bu sırada Ruslar Edirne yönünde ilerleyişe geçmiştir. Edirne'yi savunmakla görevli Eyüp Paşa birliklerini şehirden çekince Rus ordusu herhangi bir direnişle karşılaşmaksızın Edirne'yi de ele geçirmiştir (20 Ocak 1878). Ruslar artık İstanbul'u tehdit eder hale gelmişlerdir. Grandük Nikola bu son zaferden sonra kesin üstünlüğü elde ettiğini görerek Osmanlı barış heyetini kabul etmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda Rus

isteklerine tamamıyla uygun şartlar altında 31 Ocak 1878'de Edirne Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır.

Osmanlı Devleti Edirne Ateşkes Antlaşması ile topraklarının parçalanmasına yol açacak pek çok yaptırımını kabul etmek zorunda kalmıştır. Antlaşmaya göre;

- Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın bağımsızlıklarının tanınması,
- İstanbul (Tersane) Konferansı'nda belirlendiği şekilde sınırları genişletilerek Özerk bir Bulgaristan Prensiği kurulması,
- Bosna Hersek'e özerklik verilmesi,
- Rumeli'de Hristiyan halka yönelik ıslahat yapılması,
- Rus kuşatması altındaki Erzurum'un Ruslara teslim edilmesi,
- Rusya'ya savaş tazminatı ödenmesi,
- Boğazlar konusunda Rusya'ya bir takım ayrıcalıklar tanınması, maddeleri Osmanlı heyetine kabul ettirilmiştir.

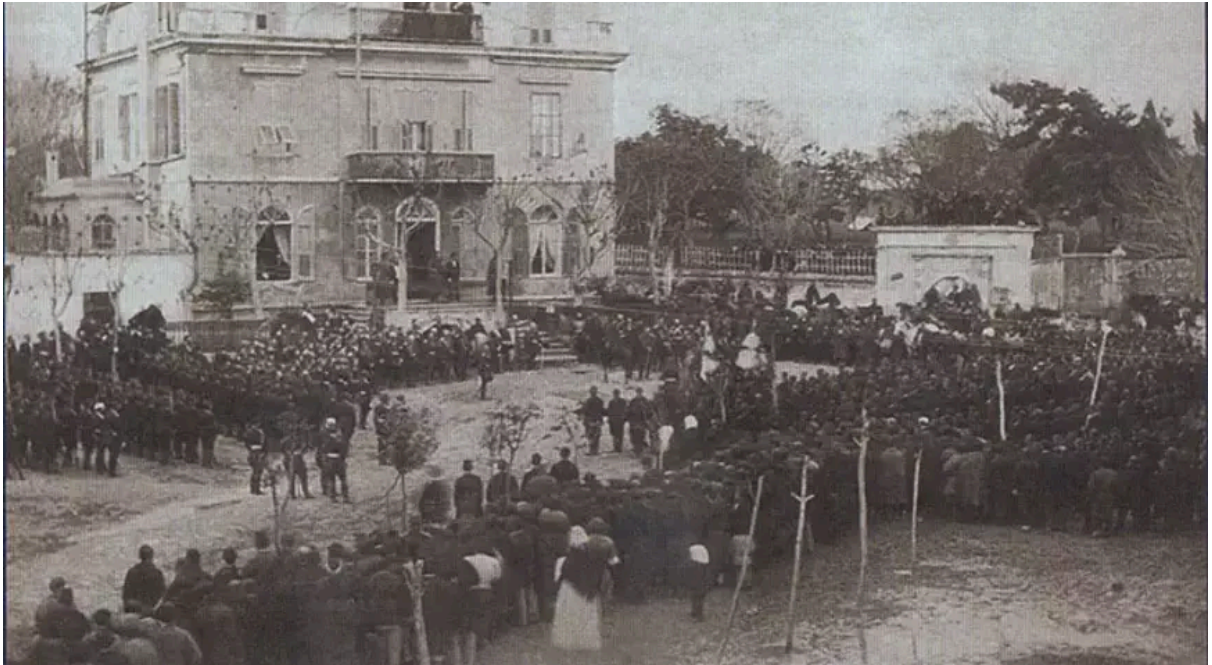
Rusya 93 Harbi öncesinde planladığı tüm hedeflerin alt yapısını Edirne Mütarekesi ile gerçekleştirmiştir. Şark Meselesi'ni kendi çıkarları doğrultusunda çözüme kavuşturmuştur. Ruslar ateşkes antlaşmasıyla Çatalca'ya kadar ilerlemiş İstanbul ve Boğazları tehdit eder hale gelmişti. Bu durum Başta İngiltere olmak üzere tüm Avrupa'yı rahatsız etmiştir. Hatta İngiltere İstanbul'daki vatandaşlarının güvenliğini bahane ederek İstanbul'a bir donanma göndermeye karara verdi. Elbette bunun temel sebebi İngilizlerin Doğu Akdeniz ve diğer sömürge alanlarını Rus tehdidinden uzak tutmak isteğinden başka bir şey değildi.

Ruslar İngilizlerin bu hareketine aynı sertlikte bir hamle ile karşılık vererek İstanbul'a asker gönderme kararı vermiştir.

İki ateş arasında kalan Osmanlı bürokrasisi ve padişah sorunun çözümünden ziyade savaşın suçlusunun kim olduğu tartışmalarından öteye gidememiştir. Sultan II. Abdülhamit ve

Meclis-i Mebusan arasında yaşanan siyasi çekişme gittikçe artmış ve nihayet 14 Şubat 1878 tarihinde padişah Kanun-ı Esasi'ye dayanarak meclisi kapatma kararı almıştır. Diğer yanda Rus Çarının Grandük Nikola'ya İstanbul'un işgali için izin vermemesi buna karşılık İngiliz donanmasının da Mudanya'da demirlemesiyle gerilim sona ermiştir. Taraflar arasında yaşanan siyasi hesaplaşma Rusya ve Osmanlı Devleti arasında yapılacak Ayastefanos ve Berlin Barış antlaşmalarına kadar geçici olarak ertelenmiştir.

3.3.2. Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması

Osmanlı Devleti, Hariciye Nâzırı Safvet Paşa ile Berlin sefiri Sâdullah Bey tarafından temsil edilirken, Rusya tarafında General İgnatyev ile Nelidof müzakerelerde yer aldı. Bu görüşmeler Ayastefanos'ta başlayarak, 3 Mart 1878 tarihinde antlaşma ile sonuçlandı. Tam olarak yirmi dokuz madde içeren antlaşmaya göre;

- Osmanlı Devleti Romanya, Karadağ ve Sırbistan'ın bağımsızlıklarını kabul edecek,
- Karadağ Adriyatik denizine kadar uzanacak,
- Sırbistan Niş'i alacak,

- Romanya Besarabya'yı Rusya'ya verecek, karşılığında Dobruca kendisinde kalacak,
- Bulgaristan, Osmanlı Devleti'ne bağlı özerk bir prenslik haline getirilecek ve sınırları Tuna'dan Ege denizine, Arnavutluk'tan Karadeniz'e kadar uzanacak,
- Bulgaristan prensi halk tarafından serbestçe seçilecek,
- Avrupa devletlerinin tasvibi ve Osmanlı Devleti'nin tasdiki ile tayin edilecek,
- Bu prens Avrupa devletlerinin hânedanlarına mensup bulunmayacak,
- Rusya ve Avusturya'nın kontrolünde olmak üzere Bosna ve Hersek'te, Rumeli'nin hristiyanlarla meskûn bölgelerinde ve Doğu Anadolu'da Ermeniler'in bulunduğu yerlerde ıslahat yapılacak,
- Girit'te 1868 nizamnâmesi uygulanacak,
- Osmanlı Devleti, savaş tazminatı olarak Rusya'ya 1.410.000.000 ruble verecek,
- Ancak bu tazminatın büyük bir kısmına karşılık Osmanlı Rumeli'deki bazı yerler ile Kars, Ardahan, Batum ve Doğubayazıt'ı Rusya'ya bırakacak,
- Kalan 300.000.000 ruble ise para olarak ödenecek,
- Rus askerleri, Bulgaristan hariç olmak üzere, antlaşmanın imzalanmasından üç ay sonra Rumeli'yi, altı ay sonra da Doğu Anadolu'yu boşaltacak,
- Osmanlı topraklarında yaşayan Rus tebaası savaştan önceki gibi ticaret yapabilecek,
- Rus konsoloshâneleri onları resmen himaye edebilecekti.

Ayastefanos Antlaşması, panslavizm politikasının bir başarısıdır. Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki bu kadar büyük etki sağlayabilmesi ve mevcut siyasi dengeyi tek taraflı olarak sarsması, özellikle İngiltere olmak üzere diğer ülkelerin tepkisiyle karşılaştı. Bu nedenle, Ayastefanos Antlaşması'ndaki hükümler, 13 Haziran 1878'de gerçekleştirilen Berlin Kongresi'nde gözden geçirilmiş ve revize edilmiştir.

3.3.3. Berlin Antlaşması

Rusya, 3 Mart 1878 tarihinde imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile, Avrupa devletleri arasındaki dengeyi gözetmeden Doğu sorununu yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda çözme çabasında bulunmuştu. Bu durum, özellikle İngiltere ve Avusturya'nın yanı sıra Balkanlar'da yeni kurulan devletlerin de karşıt tepkisiyle karşılaşmıştır. Ayastefanos Antlaşması ile Rusya'nın Osmanlı toprakları üzerindeki etkisinin artması, İngiltere'nin çıkarlarıyla çelişmekteydi. Avusturya, kendisi için hayati öneme sahip olan Balkan topraklarında büyük bir Bulgaristan'ın kurulmasından oldukça rahatsızdı. Balkanlar'da kurulan devletlerin huzursuzluğu, bekledikleri kadar toprak alamamalarından kaynaklanıyordu. Oysa Sırbistan, Bosna-Hersek ve Makedonya'nın bir bölümüne sahip olmayı istemekte, Romanya ise Dobruca'yı edinmenin yanı sıra Romenlerin yaşadığı Besarabya'yı Rusya'ya vermek

istememektedir. Bunların yanı sıra, büyük bir Bulgaristan'ın varlığı diğer Balkan ülkelerinde de endişe yaratıyordu. Tüm bu nedenlerden dolayı Ayastefanos Antlaşması'nın yeniden incelenmesi ve bazı revizyonların yapılması amacıyla Berlin'de bir kongre düzenlenmesine karar verilmiştir.

Rusya, başlangıçta böyle bir kongrenin düzenlenmesine olumlu bakmamışsa da, hiçbir Avrupa ülkesi Rusya'nın Ege ve Adriyatik denizlerine kadar ilerlemesini istemediğinden, zamanla bunu kabul etmek durumunda kaldı.

Diğer taraftan, bir Rus tehdidine karşı Doğu Akdeniz'deki varlığını güçlendirmeyi hedefleyen İngiltere, Kıbrıs'ı bir askeri üs olarak değerlendirmek istedi. Bu konuda kararlı olduğunu, Osmanlı Devleti adayı sunmadığı takdirde zorla alacağını ifade etti. Berlin Kongresi'nde İngiltere'den destek almayı bekleyen Bâbîâli, 4 Haziran 1878 tarihinde bir antlaşma ile Kıbrıs'ı İngilizlere teslim etti. Ancak 1 Temmuz 1878 tarihli bir ek sözleşme ile, Rusya'nın Doğu Anadolu'da işgal ettiği yerleri geri vermesi durumunda İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekileceğine dair bir madde eklenmiştir. Böylece adanın mülkiyetinin Osmanlı Devleti'ne ait olduğu belirlenmiştir.

Berlin Kongresi, 13 Haziran 1878 tarihinde Almanya Başbakanı Bismarck'ın liderliğinde başlamıştır. Bu kongrede Osmanlı Devleti'ni Müşir Mehmed Ali Paşa, Berlin Büyükelçisi Sâdullah Bey ve Nafia Bakanı Karatodori Paşa temsil etmiştir. Diğer ülkeler ise başbakanları veya dışişleri bakanlarının liderlik yaptığı gruplar tarafından temsil edilmektedir. Osmanlı Devleti, Berlin Kongresi'nde Ayastefanos Antlaşması'nın koşullarının daha hafif hale getirileceğini ve bu konuda önemli değişiklikler yapılacağını bekliyordu. Ancak müzakereler başladığında, kongreye katılan ülkelerin Osmanlı topraklarındaki çıkarlarını korumaya çalıştığı anlaşılmıştır. Ayrıca, kendilerinden destek

talep edilen İngiliz temsilcileri bile Osmanlı Devleti'ne karşı görüş bildirmekten kaçınmadılar.

Bir ay devam eden kongre sonunda imzalanan Berlin Antlaşması altmış dört maddeden oluşmakta idi. Buna göre;

- Ayastefanos Antlaşması ile sınırları çizilen Bulgaristan toprakları üç bölgeye ayrılacak,
- Birinci bölge Osmanlı Devleti'ne tâbi, iç işlerinde serbest, prensi halk tarafından seçilen, Bâbiâli tarafından tasdik ve büyük devletlerin muvafakati ile tayin edilen, Osmanlı askerinin bulunmadığı, sınırları daraltılmış bir Bulgaristan prensliği olacak,
- İkinci bölge idarî yönden bağımsız olmakla beraber siyasî ve askerî yönden Osmanlı Devleti'ne tâbi, Avrupa devletlerinin tasvipleriyle Bâbiâli'nin beş yıl süre ile tayin edeceği bir hristiyan vali tarafından idare edilecek olan Şarkî Rumeli eyaleti olacak,
- Üçüncü bölge ise ıslahat yapılmak şartıyla Osmanlı Devleti'ne bırakılan Makedonya olacak,
- Osmanlı Devleti 1868 nizamnâmesini Girit'te uygulayacak ve bu hususta Avrupa devletlerine bilgi verecek,
- Yunanistan'a bir miktar toprak verilecek,
- Bosna ve Hersek Avusturya tarafından işgal edilecek,
- Karadağ'ın bağımsızlığı kabul edilecek, fakat sınırlarında bazı düzenlemeler yapılacaktır,
- Sırbistan'ın bağımsızlığı tanınacak, kendisine Niş ve Pirot verilecek,
- Romanya'nın bağımsızlığı kabul edilecek, Besarabya'yı Rusya'ya vermesine karşılık Tulça (Tulcea) ve Dobruca'yı alacak,
- Tuna nehri savaş gemilerine kapalı, ticaret gemilerine açık olacak,

- Osmanlı Devleti Kars, Ardahan ve Batum'u harp tazminatının bir kısmına karşılık olmak üzere Rusya'ya bırakacak, Doğubayazıt ve Eleşkirt vadisi kendisinde kalacak,
- Kotur İran'a verilecek,
- Bâbîâli Ermeniler'in bulunduğu yerlerde ıslahat yapacak,
- Boğazlar 1841 Londra ve 1856 Paris antlaşmalarında belirtilen statüye tâbi olacak,
- Harp tazminatı için Osmanlı Devleti ile Rusya kendi aralarında bir anlaşmaya varacak,
- 8 Şubat 1879'da yapılan İstanbul Antlaşması ile Rusya'ya bırakılan yerlerin bedeli düşüldükten sonra bu tazminat 802.500.000 frank olarak tesbit edilmiş ve yedi yıl zarfında eşit yirmi bir taksitte ödenecek,
- 14 Mayıs 1882'de yapılan antlaşma ile de tazminatın yıllık 350.000 liralık taksitlerle Osmanlı lirası olarak ödenmesi ve âşâr vergisinin teminat olarak gösterilecektir.

Ayastefanos Antlaşması, Osmanlı Devleti ve Rusya arasında gerçekleşen bir savaşın sonucunda yalnızca bu iki devleti etkilemişken, Berlin Kongresi ile bu etki Avrupa'nın büyük devletlerine de yayılmıştır. 1856 Paris Antlaşması'nda belirtilen Osmanlı toprak bütünlüğü ilkesi ihlal edilmiştir. Bu durumla ilgili olmamalarına rağmen İran ve Yunanistan'a bile topraklar verilmiştir. Berlin Kongresi, ülkeler arasında genel barışı sağlamayı amaçlamış ancak beklenen sonuçları veremediği için, sonrasında yaşanacak yeni çatışmaların kaynağı olmuştur.

4. KAYNAKÇA

- Ahmet Cemal Paşa, (2020) Plevne Müdafaası, Haz. Samet Özdemir, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Armaoğlu, Fahir, (2016). 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914. 15. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Aydın, Mahir, (1998). 93 Harbi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 9, 498- 499.

- Aydın, Mehmet Akif, (2001). Kanun-ı Esasi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 24, 328-330
- Aydın, Mithat, (2019). 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşında Avusturya Diplomasisi. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı(93 Harbi) –Vatan Neresi?- Uluslararası Sempozyumu Bildirileri 1-2 Kasım 2018 İstanbul, 139-163.
- Beydilli, Kemal, (2010). Şark Meselesi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 38, 352-357.
- Çavuş, Remzi, (2016). İngiliz Basınında Plevne Savunması (19.07.1877-10.12.1877), VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, 1/1, 165-179.
- Gencer, Ali İhsan, (1991). Ayastefanos Antlaşması. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 4, 225.
- Gencer, Ali İhsan, (1992). Berlin Antlaşması. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 5, 516-517.
- Gümüş, Musa-Yüksel, Rabia, (2020). Osmanlı Devleti'nin Parçalanma Süreci Ve Basının Yaklaşımı: 1875 Hersek İsyanı Örneği. İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, 4/1, 31-46.
- İnanır, Emine, (2019). Rus Postmodern Romanında 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşına Dair Bir “Türk Hamlesi”. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı(93 Harbi) – Vatan Neresi?- Uluslararası Sempozyumu Bildirileri 1-2 Kasım 2018 İstanbul, 220-229.
- Karal, Enver Ziya, (1995). Büyük Osmanlı Tarihi, VIII, Ankara: TTK Yayınları.
- Kurat, Akdes Nimet (1987). Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar. XIII/XVII, Ankara: TTK Yayınları.
- Kurat, Yuluğ Tekin, (1962). 1877-78 Osmanlı Rus Harbinin Sebepleri, Belleten, 26/103, 567-592.
- Mercan, Evren, (2015). 93 Harbi'nin Ortaya Çıkardığı Bir deniz Harp Stratejisi: Stepan Osipovich Makarov. Hacettepe Üniversitesi Araştırmaları Dergisi, 22, Ankara: 133-144.
- Mercan, Evren, (2015). Sultan II. Abdülhamid Dönemi Deniz Stratejileri Çerçevesinde Gemi Tedariki ve İnşa Faaliyetleri,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya.

- Oğuz, Ahmet, (2014). Birinci Meşrutiyet Meclisi'nin Kapatılmasının Sonuçları Üzerine, Nevşehir Barosu Dergisi, 1/1, 41-67.
- Öksüz, Hikmet-Köksal, Ahmet, (2019). 93 Harbi'ne Giden Yol: Tersane Konferansı Ve Sonuçları. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı(93 Harbi) –Vatan Neresi?- Uluslararası Sempozyumu Bildirileri 1-2 Kasım 2018 İstanbul, 317-345.
- Öztürk, Mustafa, (2003). 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Belgeleri: Abdi Paşa'nın Muhakemesi. Belgeler, 27, 117-181.
- Sander, Oral, (1999). Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e. Ankara: İmge Yayınevi.
- Toprak, Serap, (2013). Osmanlı-Avrupa İlişkileri Çerçevesinde Sırbistan'ın Bağımsızlığı, 6/24, 348-353.
- Turan, Tufan, (2019). Andrassy Notası'nın Birleşik Krallık Gazetelerine Yansımaları. Turkish Studies, 11/1, 385-402.
- Uçarol, Uğur, (1989). Gazi Ahmet Muhtar Paşa 1839-1919 Askeri ve Siyasi Hayatı. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Uçarol, Uğur, (1996). Gazi Ahmet Muhtar Paşa. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 13, 445-448.
- Uygur, Fatma, (2020), 93 Harbine Giden Buhranlı Dönemin Bazı Siyasi olarının Fransız Büyükelçilik Yazışmalarına Yansımaları, DTCF Dergisi, 60.2, 562-598.
- OSMANLI TARİHİ IV Dr. Yasin DÖNDER
- Urhan, Vahit Cemil, (2016). Ayastefanos ve Berlin Antlaşmaları Sürecinde Karadağ'ın Bağımsızlığını Kazanması. Avrasya Etüdları, 50/2, 235-258.